

הכנס המדעי ה-13
מחקר, עיון ויצירה באורנים – תשע"ב

**סימפוזיון: רכישת אוריינות בשפה האנגלית כשפה נוספת
בקרב ילדים דוברי ערבית, צ'רקסית ועברית כשפת אם**

מתדיינות: מילה שוורץ, ג'נינה קהן-הורביץ

**רכישת אוריינות בשפה האנגלית כשפה נוספת
בקרב ילדים דוברי ערבית, צ'רקסית ועברית כשפת אם**

**Acquiring English as an additional language literacy amongst first
language Arabic, Circassian and Hebrew speakers**

**מציגות: מילה שוורץ, ג'נינה קהן-הורביץ, שרה קואש ורנדה פארס
מתדיינות: מילה שוורץ וג'נינה קהן-הורביץ**

רכישת השפה האנגלית כשפה נוספת מהווה אתגר לילדים דוברי ערבית ועברית כשפת אם (Abu-Rabia & Siegel, 2003), זאת בשל הייחודיות והמורכבות של האורתוגרפיה האנגלית ומאפייני השפות השמיות עברית וערבית. בניגוד לערבית ולעברית המנוקדות, אנגלית נחשבת לשפה בעלת אורתוגרפיה עמוקה ולא רגולרית מבחינת יחסים גרפ-פונמיים. כלומר, היחס בין אות לפונמה לעתים אינו חד-חד ערכי.

הרקע התיאורטי לפרויקט הנוכחי מתבסס על השערת 'Linguistic and Orthographic Proximity' (Kahn-Horwitz, Schwartz, & Share, 2011). לפי השערה זו תהליך רכישת קריאה וכתובה בשפה החדשה תלוי מאוד במידת הקרבה הלינגוויסטית והאורתוגרפית בין השפה הראשונה לבין השפה השנייה. בהסתמך על השערה זו, שיערנו שלדוברי שלוש הלשונות: ערבית, עברית וצ'רקסית, יהיה קושי ספציפי ברכישת מוסכמות כתיב שאינן קיימות באורתוגרפיה של השפות השמיות, לדוגמה: 'e' שותקת. יחד עם זאת שיערנו שלילדים דוברי השפה הערבית יהיה קל יותר לפענח ולכתוב מילים בעלות פונמות באנגלית הקיימות בערבית, כגון הפונמות /θ/, /ð/ ו-'th' והתנועות הארוכות (أ و ي) (æ, ʊ, e). לעומת זאת, הנחנו שלדוברי העברית יהיה קושי ספציפי ברכישת המוסכמות הללו, מפני שבעברית לא קיימות תנועות ארוכות ולא קיימות הפונמות /θ- /ð/. בסימפוזיון נדון בממצאי הפרויקט ובתרומתם התיאורטית והמעשית להוראת השפה האנגלית בקרב ילדים דוברי ערבית, ערבית וצ'רקסית כשפת אם.

**רכישת אוריינות בשפה האנגלית כשפה נוספת
בקרב ילדים דוברי צ'רקסית ועברית כשפת אם**

**Acquiring English as an additional language literacy amongst first
language Circassian and Hebrew speakers**

Janina Kahn-Horwitz & Sara Kuas

ג'נינה קהן-הורביץ ושרה קואש

מטרת המחקר הייתה להשוות בין הישגיהם של ילדים דוברי עברית לבין אלה של ילדים דוברי צ'רקסית ברכישת אבני היסוד של הקריאה והכתיבה באנגלית כשפה נוספת. לילדים דוברי צ'רקסית, צ'רקסית היא שפת האם אך האורתוגרפיה הצ'רקסית היא הרביעית הנרכשת ברצף. העברית והערבית נרכשות על ידם כשפות שנייה ושלישית ואורתוגרפיות ראשונה ושנייה ברצף, ואנגלית נרכשת כשפה רביעית וכאורתוגרפיה שלישית. השתתפו במחקר 30 ילדים דוברי צ'רקסית ו-45 דוברי עברית שלמדו בכיתות ה' בצפון הארץ שלמדו אנגלית במהלך שלוש שנים. לכל התלמידים הועברו מבחנים הבודקים פענוח וכתובה בשפת אםם ובאנגלית. ילדים דוברי צ'רקסית הראו תוצאות גבוהות יותר באופן מובהק מבחינה סטטיסטית בהשוואה

לילדים דוברי עברית בפענוח גרפמות הקיימות בשפה הצ'רקסית הדבורה, למשל, צי-'ch' /tʃ/ או כפונמה בערבית מדוברת וכתובה, למשל, /θ/ /ð/ 'th' או כגרפמות בערבית אוריינית, למשל, אותיות ניקוד קצרות. כמו כן, נמצא שהילדים דוברי צ'רקסית הצליחו יותר באיות צירופי עיצורים 'th' ו-'ch' וגם באות הניקוד הקצרה 'æ' /a' לעומת ילדים דוברי השפה העברית. כמו כן, הן דוברי צ'רקסית והן דוברי עברית התקשו באיות 'e' שותקת'. לבסוף, לשתי הקבוצות היו ציונים נמוכים יותר באיות לעומת בפענוח. נמצאה תמיכה להשערת Linguistic and Orthographic Proximity, כאשר ילדים דוברי צ'רקסית שנחשפו לפונמות בשפה הצ'רקסית ולפונמות גרפמות בשפה הערבית הכתובה הצליחו יותר בפענוח ובאיות של מילות תפל באנגלית לעומת דוברי עברית שנחשפו לאוריינות בעברית בלבד.

רכישת אוריינות בשפה האנגלית כשפה נוספת

בקרב ילדים דוברי ערבית ועברית כשפת אם

Acquiring English as an additional language literacy amongst first language Arabic and Hebrew speakers

Mila Schwartz & Randa Farais

מילה שוורץ ורנדה פארס

מטרת המחקר הייתה להשוות בין הישגיהם של ילדים דוברי עברית לבין אלה של ילדים דוברי ערבית ברכישת אבני היסוד של הקריאה והכתיבה באנגלית כשפה נוספת. לילדים דוברי ערבית, עברית היא השפה והאורתוגרפיה השנייה הנרכשת ברצף, ואנגלית היא השפה והאורתוגרפיה השלישית הנרכשת ברצף.

במחקר השתתפו 30 תלמידים דוברי ערבית המסיימים כיתה ה', שביצעוהם בקריאה ובכתיבה בשפה האנגלית הושוו לאלה של 45 דוברי עברית. הילדים דוברי הערבית הראו יתרון על פני דוברי העברית באיות ובפענוח של /ð/ 'th' והתנועה הארוכה /a/. שתי הקבוצות חוו קושי ניכר באיות ובפענוח של 'e' שותקת'. לגבי תנועות קצרות, התוצאות היו גבוהות יותר בפענוח מאשר באיות בקרב שתי הקבוצות, עם יתרון מובהק לילדים דוברי ערבית.

ממצאים אלה תומכים בחשיבות ההתייחסות למאפיינים של שפת האם הדבורה והכתובה בתהליך של רכישת שפה נוספת. נראה שניסיונם של הילדים דוברי הערבית בשפת אמם מסייע להם ברכישת השפה האנגלית.

Abu-Rabia S. & L. Siegel (2003). Reading skills in three orthographies: The case of trilingual Arabic-Hebrew-English-speaking Arab children. *Reading and Writing*, 16, 611-634.

Kahn-Horwitz J., Schwartz M. & D. Share (2011). Acquiring the Complex English Orthography: a Triliteracy Advantage? *Journal of Research in Reading*, ISSN (0141-0423), 34, 136-156.